

Lietuvos Respublikos
švietimo ir mokslo
ministerija

Pagrindiniai klausimai:

- Kaip mokytojai nusprendžia, kokį pažymį rašyti?
- Kaip mokinių pažymiai priklauso nuo klasės ir dalyko?
- Ar rašydami pažymius mokytojai vertina tik mokinių mokymosi rezultatus?
- Ar mergaičių ir berniukų pažymiai skiriasi?
- Ar mergaitėms ir berniukams už tokius pačius pasiekimus rašomi tokie patys pažymiai?
- Ar skirtingų tipų mokyklose už tokius pačius pasiekimus rašomi tokie patys pažymiai?
- Ar mokiniams pažymiai rašomi teisingai?
- Kokių priemonių reikėtų imtis, kad vertinimas pažymiais labiau padėtų mokiniams mokytis?

VERTINIMO PROBLEMATIKA PAGRINDINIO UGDYMO PAKOPOJE: UŽ KĄ RAŠOMAS PAŽYMYS?

Įvadas

Mokymas ir mokymasis neįmanomas be vertinimo. Vertinimas glaudžiai susijęs su ugdymo tikslais ir keičiasi kartu su jais. Besikuriant žinių visuomenei, sparčiai auga reikalavimai mokymo ir mokymosi kokybei. Vertinimas, užtikrinantis greitą ir veiksmingą ugdymo proceso grįžtamąjį ryšį, yra būtina švietimo kokybės sąlyga.

Patikimos mokinių pasiekimų vertinimo informacijos šiandien reikia daugeliui – mokiniams, mokytojams, tėvams, mokykloms, savivaldybėms ir nacionaliniui lygmeniui. Mokiniam reikia tokios vertinimo informacijos, kuri padėtų jiems mokytis. Mokytojams reikia vertinimo informacijos, kuri padėtų nustatyti mokymo ir mokymosi spragas. Įvairių lygmenų švietimo vadybininkams vertinimo informacijos reikia vadybos sprendimams priimti ir ypač švietimo kokybei užtikrinti.

Pagal Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros parengtą mokyklų veiklos kokybės apžvalgą, mokykloms labai reikia praktinės pagalbos vertinimo srityje. Joms ypač aktualūs klausimai, kaip vertinti mokinius, kaip geriau panaudoti vertinimo informaciją, kaip mokyti mokinius įsivertinti savo mokymąsi. Mokyklose vertinimas dažnai suvokiamas kaip matavimas: fiksuojama, ką mokiniai išmoko. Vertinimas kaip pažinimas, ugdymas ir informavimas vis dar yra vienas iš labiausiai tobulintinių mokyklos veiklos aspektų.

Viena iš tradicinių vertinimo formų mokyklos praktikoje – pažymių rašymas. Kaip ir kiekvienas vertinimo būdas, jis turi tiek teigiamų, tiek neigiamų ypatybių. Jis gana gerai tinka ugdymo procesui stebėti. Vertinant pažymiais reikia palyginti mažai darbo sąnaudų vertinimo informacijai fiksuoti ir apibendrinti. Pažymiai teikia tėvams suprantamos informacijos apie vaiko pasiekimus. Šios vertinimo formos trūkumai: mokiniams vertinimo informacija dažnai nepakankamai aiški; vertinimas pažymiais neretai vis dar yra svarbiausia baudimo ir drausmės palaikymo priemonė. Kaip teigiama projektą „Vertinimas ugdymo procese“ apibendrinančiame to pat pavadinimo leidinyje (2006), neapgalvotas vertinimas pažymiais gali kelti mokiniams nerimą, menkinti mokymosi motyvaciją. Dažnai vertinimas pažymiais nesaugumo jausmą kelia ne tik mokiniams, bet ir mokytojams bei tėvams. Pasitaiko atvejų, kad vertinant pažymiais matuojama ne kokybė, bet kiekybė, nes kiekybę su pažymiu susieti lengviau, tačiau tokia vertinimo orientacija neatitinka švietimo kokybės siekių (žr. tame pačiame leidinyje).

Būtina pažymėti, kad daugelis tradicinės vertinimo sistemos trūkumų susiję ne tiek su pačiais pažymiais, kiek su neapgalvotu, netinkamu jų rašymu ir nevienodų vertinimo kriterijų taikymu skirtingose mokyklose ar gerai apgalvotų vertinimo kriterijų nebuvimu (žr., pavyzdžiui, Marzano, 2006). Vertinimas pažymiais tebėra svarbi vertinimo mokykloje dalis. Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo sampratoje nurodyta, kad „pažymys naudojamas mokinių pasiekimų formaliajam vertinimui, sertifikavimui, apskaitai pagrindinio ir vidurinio ugdymo pakopoje“. Vertinimas pažymiais turi būti tobulinamas atsižvelgiant į įvairių tyrimų, kuriuose analizuojama vertinimo pažymiais būklė, išvadas.

Šia švietimo problemos analize, remiantis 2007–2008 metų nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų duomenimis, apžvelgiama esama padėtis ir iškeliami probleminiai vertinimo pažymiais Lietuvos pagrindinio ugdymo pakopoje klausimai.

Pagrindinės nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų išvados:

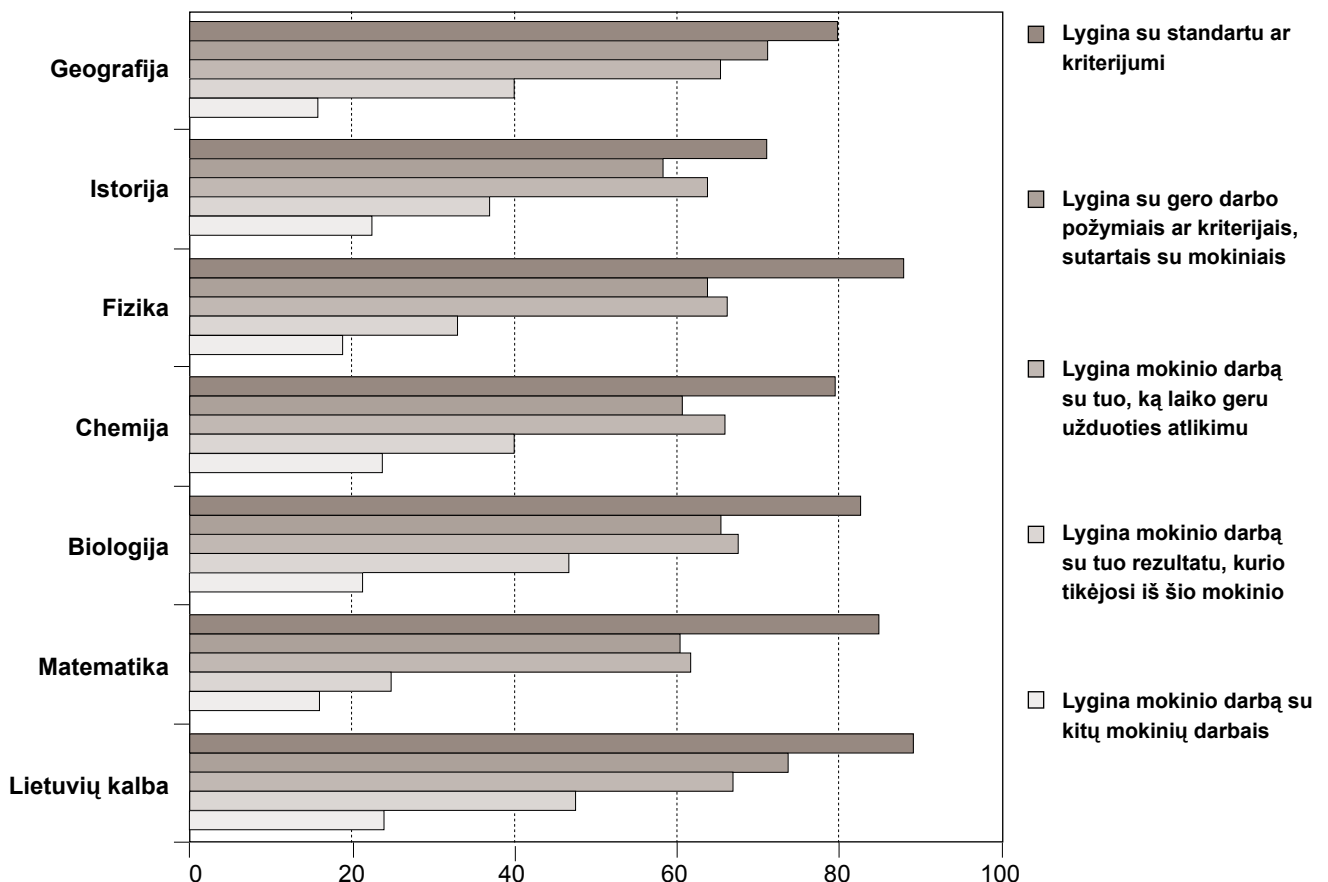
- Nors dauguma mokytojų teigia, kad, vertindami pažymiais, jie teikia pirmenybę kriteriniam vertinimo būdui, daliai mokytojų mokinių vertinimo kriterijai nėra aiškūs.
- Švietimo bendruomenės nuogaštavimai dėl vertinimo pažymiais nevienodumo yra pagrįsti. Šalyje matyti gana dideli vertinimo pažymiais netolygumai – pagal mokomuosius dalykus, mokinių lytį ir mokyklos tipą.
- Berniukai mokykloje vertinami griežčiau ir žemesniais pa-

- žymiais nei mergaitės, išskyrus lietuvių kalbos pamokas.
- Dešimtokams, besimokantiems gimnazijose (ar gimnazijos klases turinčiose mokyklose), keliama aukštesni vertinimo reikalavimai nei vidurinėse ir pagrindinėse mokyklose.
- Tik apie keturis penktadalius mokinių sutinka arba visiškai sutinka su teiginiu, kad pažymiai jiems rašomi teisingai. Kiti nuolat nėra tikri dėl jiems rašomų pažymių teisingumo.

KAIP MOKYTOJAI NUSPRENDŽIA, KOKĮ PAŽYMĮ RAŠYTI?

Objektyviai įvertinti mokinio pasiekimus ir parašyti teisingą pažymį mokytojui gana nelengva. Mokytojas vertindamas privalo aiškiai suvokti vertinimo principus, apsibrėžti vertinimo kriterijus. Nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų du-

menimis, beveik visi mokytojai pripažįsta, kad vertinimas turi būti teisingas, tačiau apie penktadalį mokytojų nemano, kad nešališkas, pagrįstas vienodais kriterijais ir principais, vertinimas yra įmanomas.

10 klasės mokinius mokančių mokytojų, kurie pritaria nurodytiesiems teiginiams atsakydami į klausimą „Kaip Jūs nusprendžiate, kokį pažymį mokiniui parašyti“, dalis proc. (2008)

Kaip matyti iš pateiktos diagramos, dešimtokus mokantys mokytojai rašydami pažymius vadovaujasi keliomis vertinimo atskaitos sistemomis, bet pirmenybę teikia kriteriniam vertinimui: daugiausiai mokytojų nurodė, kad mokinio darbą vertina pagal standartus ar kriterijus (nuo 70 proc. (istorijos mokytojai) iki 90 proc. (matematikos). Taip pat daugiau kaip

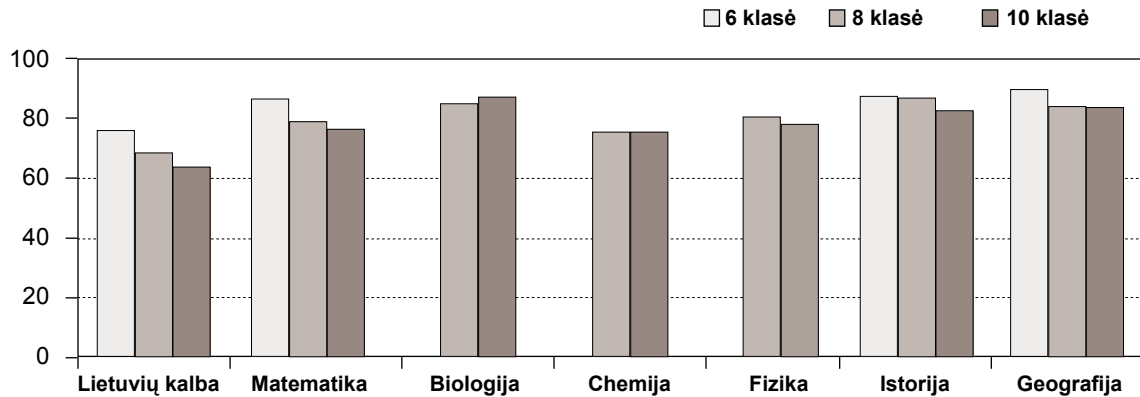
pusė mokytojų lygina mokinio darbą su pasirinktu pavyzdiniu darbu. Daug mažesnė mokytojų dalis rašydami pažymį atsižvelgia ir į mokinio padarytą pažangą – esamus mokinio pasiekimus lygina su tuo rezultatu, kurio tikėjosi iš mokinio. Mokinio pažangą ir pasiekimus lyginti su kitų mokinių labiau linkę lietuvių kalbos ir biologijos mokantys mokytojai, o ma-

žiausiai – matematikos ir fizikos mokantys mokytojai. Norminį vertinimo būdą – mokinių darbų lyginimą tarpusavyje – taiko beveik penktadalis mokytojų.

Panašią tendenciją atspindi ir kitas, P. Jucevičienės vadovautos darbo grupės atliktas, tyrimas „Mokytojų didaktinės

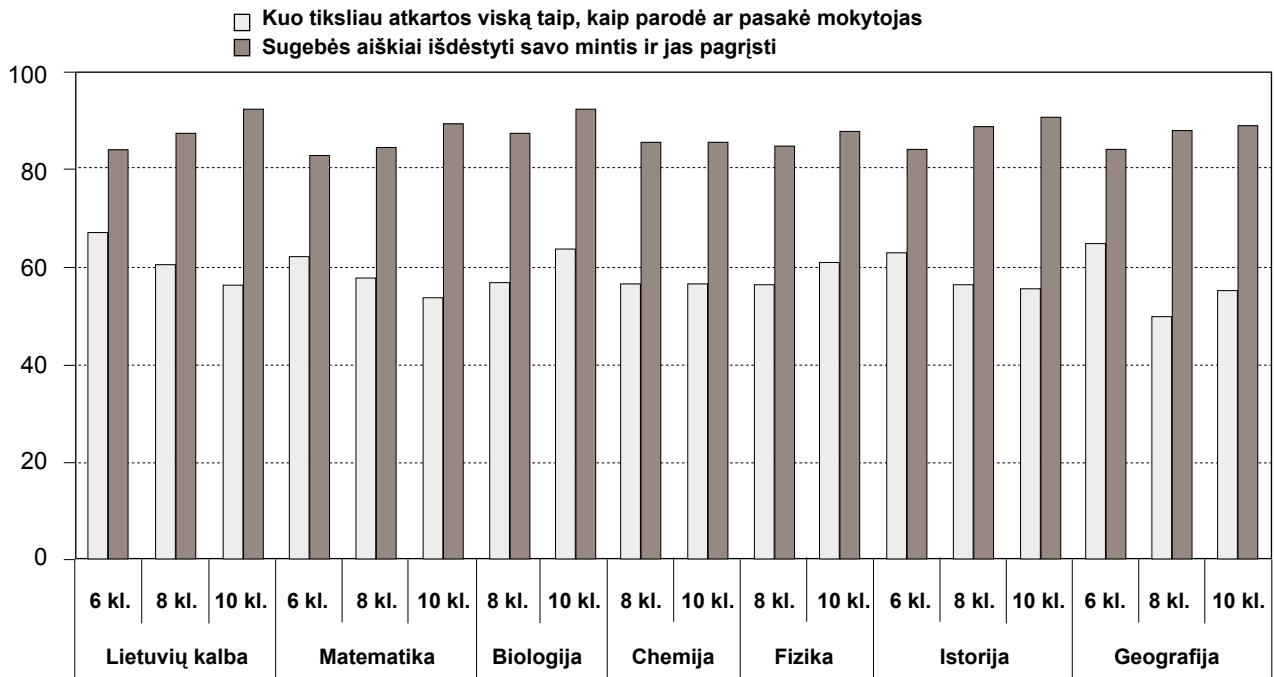
kompetencijos atitiktis šiuolaikiniams švietimo reikalavimams“. Šio tyrimo viena iš išvadų: „Dažniausiai mokytojai taiko kriterijumi grįstas bei moksleivio pažangą fiksuojančias vertinimo strategijas ir būdus. Norminį vertinimo būdą mokytojai žino, bet jo beveik netaiko.“

Mokinių, teigiančių, kad jie supranta, kaip turi padaryti darbą, kad mokytojas jį gerai įvertintų, dalis* proc.

* 2007 m. buvo tirti 8 klasės mokinių pasiekimai, 2008 m. – 6 ir 10 klasės mokinių pasiekimai.

Mokinių, teigiančių, kad jiems mokytojas gerą pažymį parašys, jei..., dalis* proc.

* 2007 m. buvo tirti 8 klasės mokinių pasiekimai, 2008 m. – 6 ir 10 klasės mokinių pasiekimai.

Pažymiai mokiniams yra labai svarbūs, nes kaip vieną iš svarbiausių sėkmingos mokymosi dienos mokykloje ypatybių mokiniai nurodė geresnį, nei tikėtasi, gautą pažymį (tokiam teiginiui pritarė 90 proc. šeštos ir dešimtos klasės mokinių). Todėl vertinant pažymiu būtina užtikrinti, kad vertinimas būtų teisingas, aiškus ir suprantamas mokiniui.

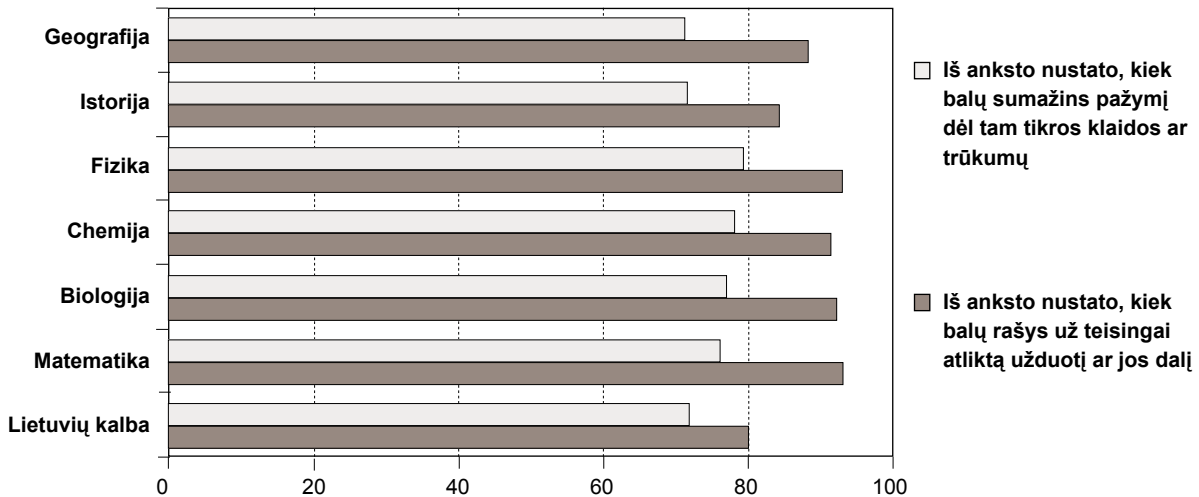
Nors dauguma mokytojų teigia, kad dažniausiai iš anksto mo-

kiniams nusako vertinimo kriterijus, tačiau tik keturi penktadaliai mokinių sutinka arba visiškai sutinka su teiginiu, kad jie supranta, kaip reikia atlikti darbą, kad mokytojas jį gerai įvertintų. Ypač mokiniams neaiškūs reikalavimai lietuvių kalbos užduotims. Jei vertinimo kriterijai neaiškūs, mokiniai dezorientuojami, jie nežino, kokių mokymosi tikslų siekti, o nuo to nukenčia ugdymo proceso nuoseklumas ir veiksmingumas.

Remiantis mokinių atsakymais į nacionalinių tyrimų anketas galima pagrįstai kelti hipotezę, kad šalyje vis dar gana populiarus mechaninis žinių įsiminimas ir atkartojimas. Daugiau kaip pusė mokinių (klausiami apie bet kurį iš išvardytų mo-

komųjų dalykų) mano, kad norint gauti gerą pažymį reikia atkartoti viską taip, kaip parodė ar pasakė mokytojas. Nerimą kelia ir tai, kad žemesnėse klasėse taip manančių mokinių dalis yra didesnė nei aukštesnėse klasėse.

10 klasės mokinius mokančių mokytojų, kurie pritaria teiginiams atsakydami į klausimą „Kaip Jūs nusprendžiate, kokį pažymį mokiniui parašyti“, dalis proc. (2008)

Veiksmingas vertinimas pasižymi tuo, kad mokytojas yra apsisprendęs dėl svarbiausių vertinimo kriterijų ir mokiniai iš anksto žino tuos kriterijus. Tokiu atveju mokytojo nuomonė negali labai keistis dėl subjektyvių veiksnių (mokinio charakterio ypatybių, mokytojo simpatijų ar antipatijų) ir mokiniai

jaučiasi vertinami „teisingiau“. Kaip rodo tyrimų duomenys, dauguma mokytojų šiuo požiūriu yra gana profesionalūs – jie iš anksto numato, kiek balų rašys už teisingai atliktą užduotį ar jos dalį, kiek balų mažins pažymį už dažniausiai pasitaikančias klaidas.

KAIP MOKINIŲ PAŽYMIAI PRIKLAUSO NUO KLASĖS IR DALYKO?

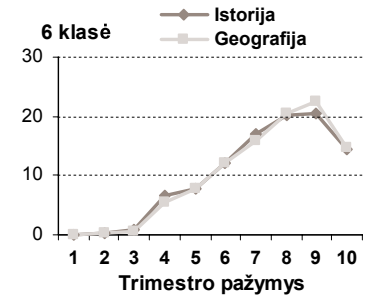
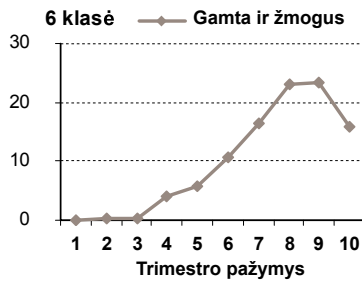
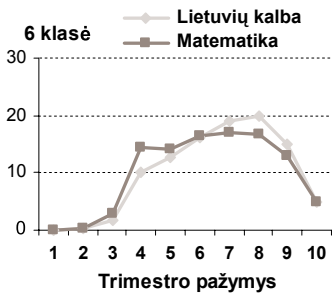
Nors Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose taikoma dešimtbalė vertinimo sistema, tačiau praktikoje, rašant pažymius, daugiausia naudojamos tik septyniais balais – pažymiais nuo 4 iki 10. Pažymiai „1“, „2“, „3“ traktuojami kaip vengtini, neigiami, nes šiuos metinio įvertinimo pažymius turintys mokiniai gali būti nekeliami į aukštesnę klasę. Dėl tokio požiūrio į pažymius nemažos dalies mokinių įvertinimai „patempiami aukštyti“ siekiant, kad jie turėtų „teigiamą“ trimestro ar pusmečio pažymį – „4“. Pagal mokinių pasiekimų tyrimų metu surinktus duomenis, tai labiau būdinga vertinant mokinių tikslųjų mokslų – matematikos, chemijos ir fizikos – pasiekimus. Ypač reiktų atkreipti dėmesį į aukštesniųjų klasių mokinių matematikos dalyko vertinimą – mokinių, paskutiniame trimestre ar semestre turėjusių pažymį „4“, dalis neproporcingai didelė, lyginant su kitais pažymiais turinčių mokinių dalimi.

Analizuojant mokinių pasiekimų tyrimų metu surinktus duomenis pastebėtas nevienodas įvairių dalykų mokinių pasiekimų vertinimas. 10 klasėje 40–58 proc. mokinių nurodė, kad turi aukštesnius biologijos, istorijos ir geografijos dalykų pažymius („8“, „9“, „10“), tuo tarpu lietuvių kalbos,

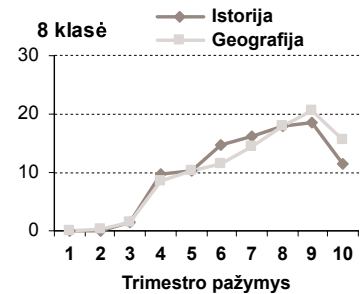
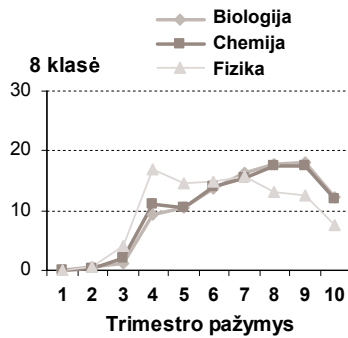
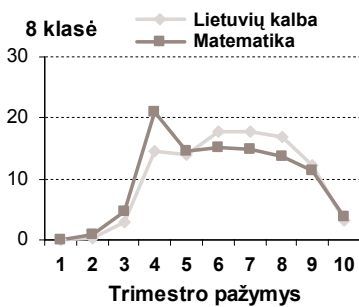
matematikos, chemijos ir fizikos dalykų atveju taip nurodžiusių mokinių buvo tik 25–32 proc. Ar tikrai mokiniai gabesni geografijai ar biologijai nei lietuvių kalbai ar matematikai ir gali geriau mokytis šių dalykų? Labiau tikėtina, kad tai susiję su kiekvieno dalyko specifika: mokomu turiniu ir keliamais reikalavimais mokiniams. Nevienodi dalykų reikalavimai mokiniams – viena iš galimų to, kad mokiniams matematika ar chemija patinka mažiau nei istorija ar geografija, priešasčių. Tinkamas vertinimas, vertinimas mokymuisi, turėtų didinti mokinių motyvaciją mokytis.

Vertėtų atkreipti dėmesį ir į mažėjančią mokinių, turinčių aukštesnius trimestro ar pusmečio pažymius, dalį aukštesnėse klasėse. Ar tai rodo, kad aukštesnėse klasėse mokiniai mažiau mokosi, o gal tų klasių mokiniams keliami didesni reikalavimai? Gali būti ir taip, kad žemesnėse klasėse nebuvo atsižvelgta į mokinių mokymosi spragas, jos nebuvo pašalintos ir susikaupusios spragos trukdo mokiniams aukštesnėse klasėse pasiekti geresnius rezultatus. Į šiuos klausimus turėtų atsakyti išsamesnė jau turimų mokinių pasiekimų tyrimų duomenų analizė ir nauji tyrimai.

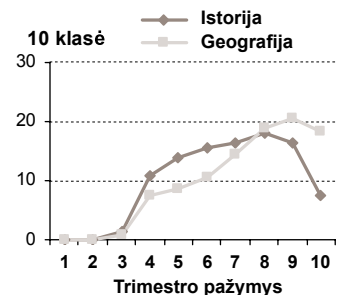
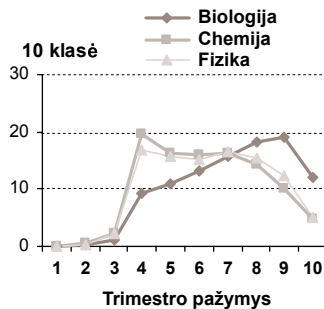
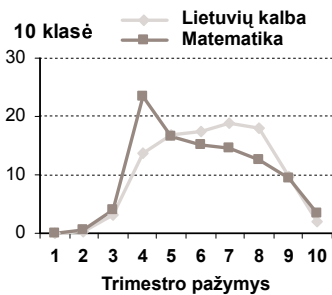
6 klasės mokinių, turinčių mokomųjų dalykų paskutinio trimestro ar pusmečio pažymius, dalis proc.

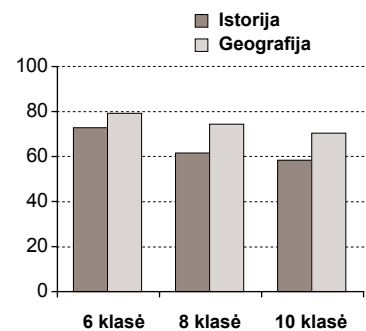
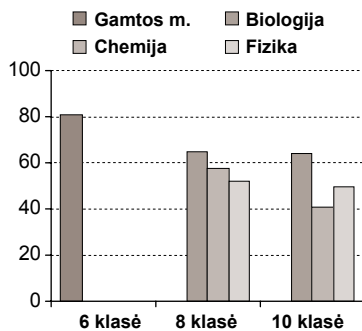
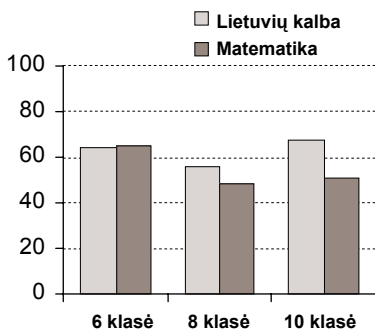
8 klasės mokinių, turinčių mokomųjų dalykų trimestro pažymius, dalis proc.

10 klasės mokinių, turinčių mokomųjų dalykų trimestro pažymius, dalis proc.

Mokinių, kuriems patinka mokomieji dalykai, dalis* proc.

* 2007 m. buvo tirti 8 klasės mokinių pasiekimai, 2008 m. – 6 ir 10 klasės mokinių pasiekimai.

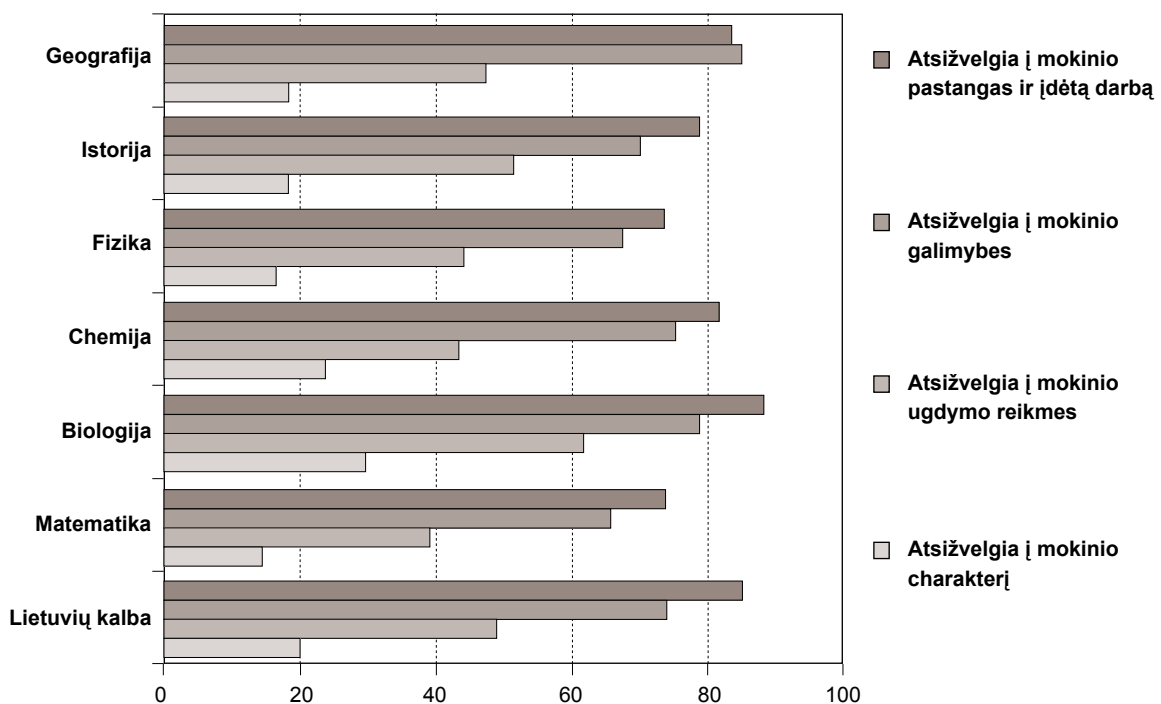
AR RAŠYDAMI PAŽYMIUS MOKYTOJAI VERTINA TIK MOKINIŲ MOKYMOŠI REZULTATUS?

Lankstumas vertinant yra toks pat svarbus kaip ir lankstumas mokant. Mokiniai skiriasi ne tik tuo, kaip jie mokosi ir išmoksta, bet ir tuo, kaip jie parodo tai, ką moka, ir kaip reaguoja į vertinimo rezultatus. Mokyti padedantis vertinimas pažymiais sietinas su mokinio mokymosi stiliumi, mokinio gebėjimais, netgi polinkiais.

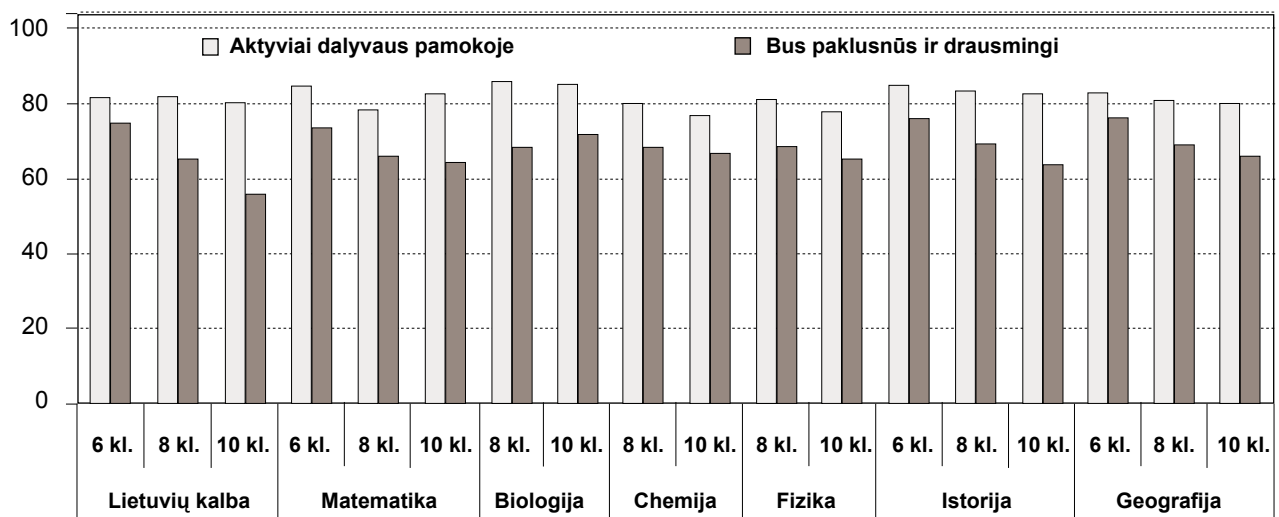
Kaip rodo tyrimai, nusprenddami, kokį pažymį mokiniui rašyti, mokytojai labiausiai atsižvelgia į mokinio pastangas, įdėtą darbą ir galimybes. Apie pusę mokytojų vertindami taip pat

atsižvelgia į mokinio ugdymo reikmes, kai mokinį reikia padraštinti, paskatinti ar pagąsdinti. Nors teisingumas reikalauja, kad būtų vertinamos ne mokinio asmeninės savybės, bet jo mokymosi rezultatai, tačiau daliai mokytojų (nuo 14 proc. (matematikos) iki 30 proc. (geografijos), rašant mokiniui pažymį, taip pat svarbu mokinio charakterio ypatumai: darbštumas ar tingumas, drovumas ar, priešingai, akiplėšiškumas. Daugiau kaip 60 proc. mokinių nuomone, geram pažymiui turi įtakos jų elgesys per pamokas (drausmė ir paklusnumas).

10 klasės mokinius mokančių mokytojų, kurie pritaria teiginiams atsakydami į klausimą „Kaip Jūs nusprendžiate, kokį pažymį mokiniui parašyti“, dalis proc. (2008)

Mokinių, pritariančių teiginiui, kad jiems mokytojas gerą pažymį parašys, jei..., dalis* proc.

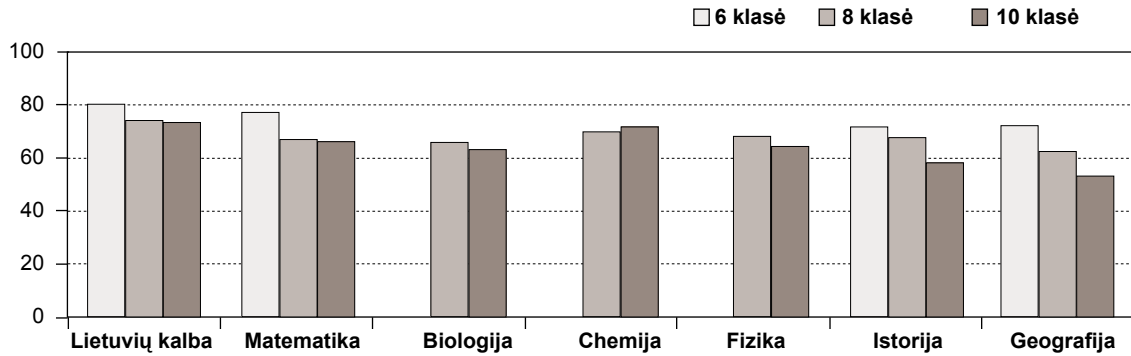

* 2007 m. buvo tirti 8 klasės mokinių pasiekimai, 2008 m. – 6 ir 10 klasės mokinių pasiekimai.

Greta pažymių Lietuvos mokytojai vertindami dažnai nau-
doja ir pagyrimus. Mokinių pasiekimų tyrimų duomenimis,

dauguma mokinių teigia, kad mokytojai pagiria juos, kai jie
padaro pažangą.

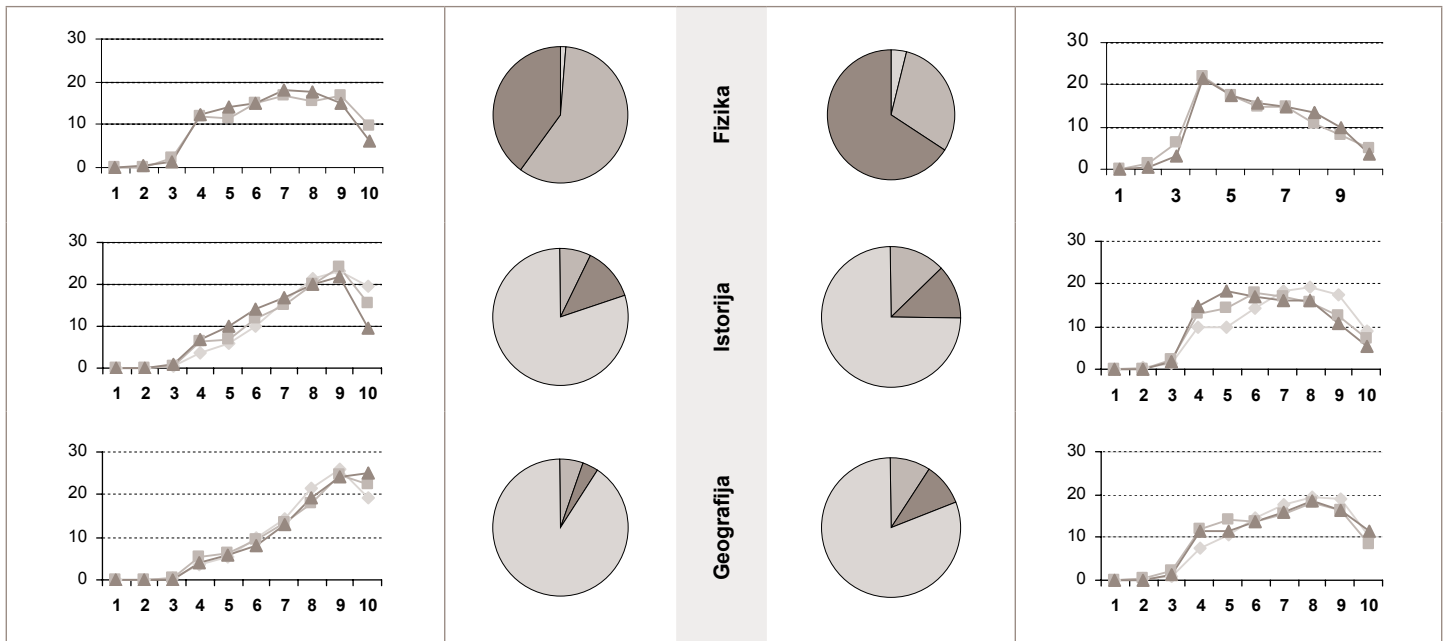
Mokinių, pritariančių teiginiui, kad juos mokytojas pagiria, kai padaro pažangą, dalis* proc.

* 2007 m. buvo tirti 8 klasės mokinių pasiekimai, 2008 m. – 6 ir 10 klasės mokinių pasiekimai.

AR MERGAIČIŲ IR BERNIUKŲ PAŽYMIAI SKIRIASI?

Mergaičių ir merginų, turinčių mokomųjų dalykų trimestro ar pusmečio pažymius, dalis proc.	10 klasės merginų ir vaikinų atsakymų į klausimą „Kam lengviau mokytis mokomąjį dalyką?“ dalis proc.	Berniukų ir vaikinų, turinčių mokomųjų dalykų trimestro ar pusmečio pažymius, dalis proc.
Mergaitės, merginos		Berniukai, vaikai
<ul style="list-style-type: none"> 6 klasė 8 klasė 10 klasė 	<ul style="list-style-type: none"> Lengviau mokytis mergaitėms Lengviau mokytis berniukams Sekasi vienodai 	<ul style="list-style-type: none"> 6 klasė 8 klasė 10 klasė
	<p style="text-align: center;">Lietuvių kalba</p>	
	<p style="text-align: center;">Matematika</p>	
	<p style="text-align: center;">Biologija</p>	
	<p style="text-align: center;">Chemija</p>	

* 2007 m. buvo tirti 8 klasės mokinių pasiekimai, 2008 m. – 6 ir 10 klasės mokinių pasiekimai.

Vienas aktualiausių švietimo klausimų – lyčių lygybė. Pastaraisiais metais Lietuvos bendrajame ugdyme ryškėja mokymo ir mokymosi problema, kurios pasekmė – žemėjantys berniukų ir vaikinių mokymosi pasiekimai (ir testų rezultatai, ir mokykliniai pažymiai). Nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų duomenys rodo akivaizdžius skirtumus tarp mergaičių ir berniukų paskutinio trimestro ar pusmečio pažymių. Visose tirtose klasėse mergaičių, turinčių aukštesnius visų tirtų dalykų pažymius, dalis buvo didesnė nei vaikinių. Ne-

rimą kelia faktas, kad neproporcingai daug vaikinių iš tikslųjų mokslų (matematikos, fizikos, chemijos) trimestre turi ketvertą (žemiausią teigiamą pažymį). Taip pat įdomu, kad gerokai didesnė dalis dešimtokų vaikinių nei merginų nurodo, kad visus dalykus lengviau mokyti merginoms.

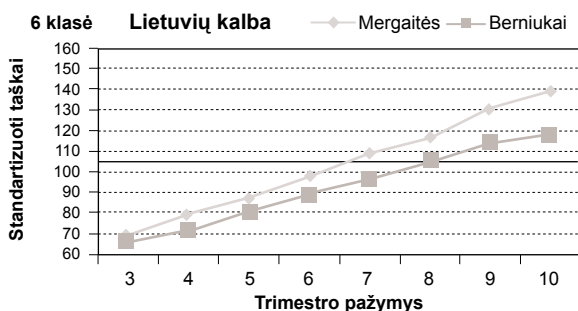
Mokinių pasiekimų tyrimų duomenys rodo, kad merginoms mokytojo įvertinimai svarbesni nei vaikams. Pavyzdžiui, merginos kur kas dažniau nei vaikinai nurodė, kad sėkminga diena joms yra tada, kai gauna geresnį įvertinimą, nei tikėjosi.

AR MERGAITĖMS IR BERNIUKAMS UŽ TOKIUS PAČIUS PASIEKIMUS RAŠOMI TOKIE PATYS PAŽYMIAI?

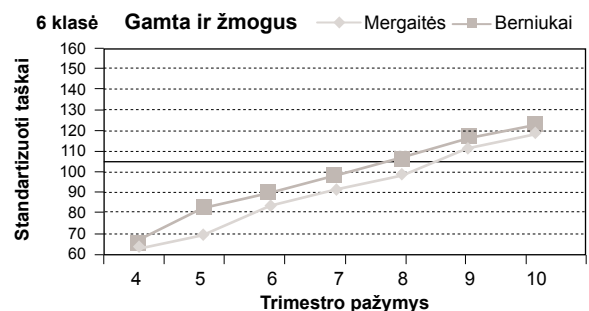
Lyginant berniukų, vaikinių ir mergaičių, merginų testų (nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų)* rezultatus ir paskutinio trimestro ar pusmečio pažymius galima pastebėti, kad vaikinai ir merginos vertinami nevienodai. Visose tirtose klasėse

vaikinai iš visų dalykų įvertinami žemesniu pažymiu nei tų pačių gebėjimų (sprendžiant pagal testų rezultatus) merginos, išskyrus lietuvių kalbą – čia už to paties lygio pasiekimus aukštesnius pažymius gauna vaikinai.

6 klasės mokinių paskutinio trimestro ar pusmečio lietuvių kalbos pažymio sąryšis su testo rezultatais

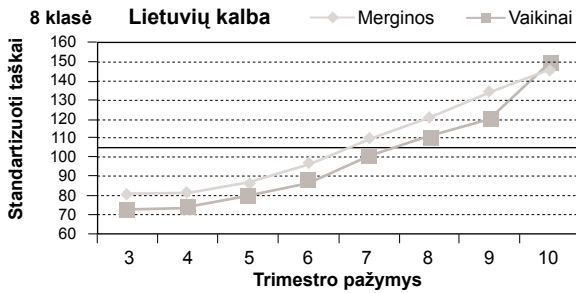

6 klasės mokinių paskutinio trimestro ar pusmečio gamtos mokslų pažymio sąryšis su testo rezultatais

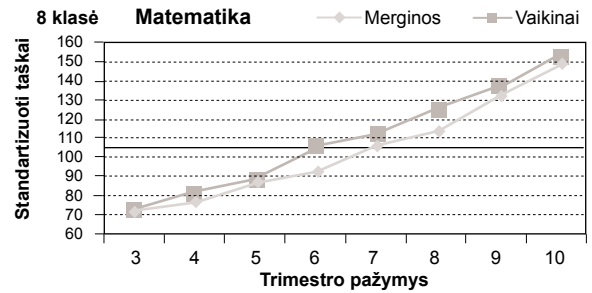

* 2007 m. buvo tirti 8 klasės mokinių pasiekimai, 2008 m. – 6 ir 10 klasės mokinių pasiekimai.

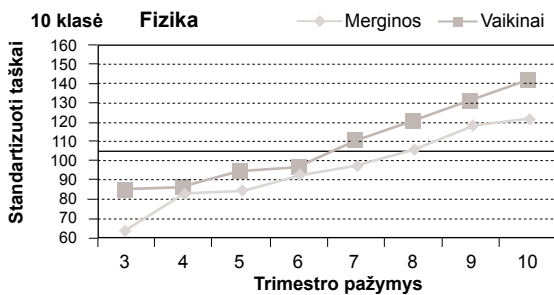
8 klasės mokinių paskutinio trimestro ar pusmečio lietuvių kalbos pažymio sąryšis su testo rezultatais

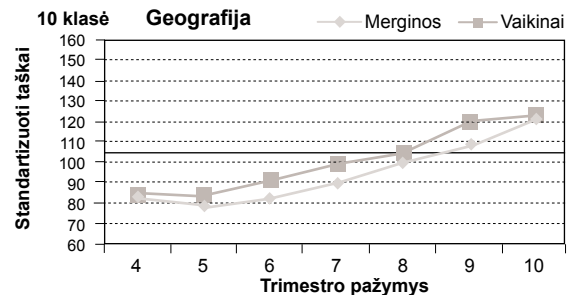
8 klasės mokinių paskutinio trimestro ar pusmečio matematikos pažymio sąryšis su testo rezultatais

10 klasės mokinių paskutinio trimestro ar pusmečio fizikos pažymio sąryšis su testo rezultatais

10 klasės mokinių paskutinio trimestro ar pusmečio geografijos pažymio sąryšis su testo rezultatais

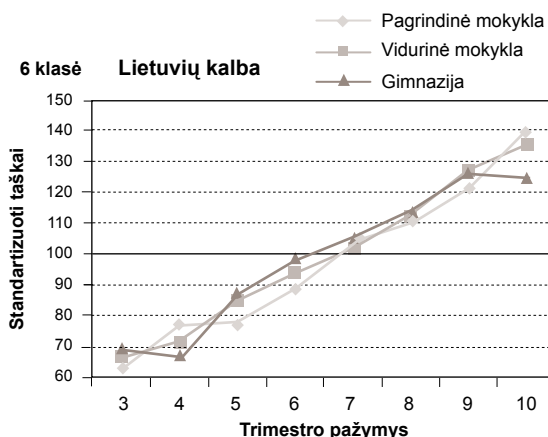

AR SKIRTINGŲ TIPŲ MOKYKLOSE UŽ TOKIUS PAČIUS PASIEKIMUS RAŠOMI TOKIE PATYS PAŽYMIAI?

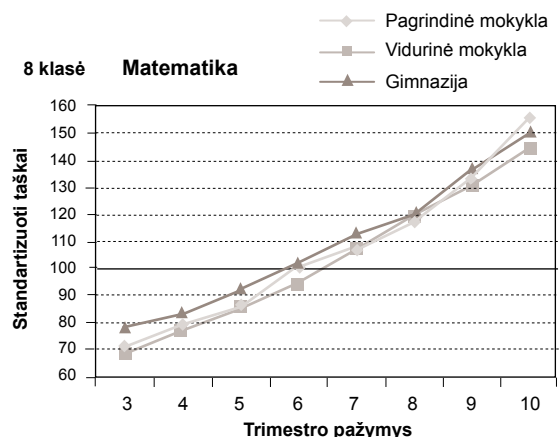
Nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų* duomenys rodo nevienodą tokių pačių gebėjimų (pagal testų rezultatus) 10 klasės mokinių vertinimą pažymiais skirtingo tipo mokyklose. Besimokantiems gimnazijose mokiniams keliami aukštesni vertinimo reikalavimai nei vidurinėse ir ypač pagrindinėse mokyklose. Pavyzdžiui, tyrimų duomenys rodo, kad mokinys už tam tikras istorijos dalyko žinias ir gebėjimus besimokydamas gimnazijoje greičiausiai trimestre turėtų „6“,

vidurinėje mokykloje – „7“, o pagrindinėje mokykloje – „9“. Šeštų ir aštuntų klasių atveju tokie skirtumai tarp mokyklų tipų dar yra palyginti maži, tačiau 10 klasėje dideli skirtumai tarp skirtingų tipų mokyklų jau būdingi visų tiriamų dalykų vertinimui. Tai verčia susirūpinti, mat veiksmingam, ugdymo kokybę gerinančiam vertinimui kraštutinumai nėra palankūs: tiek per didelis liberalumas mažinant reikalavimus, tiek per didelis griežtumas.

6 klasės mokinių paskutinio trimestro ar pusmečio lietuvių kalbos pažymio sąryšis su testo rezultatais

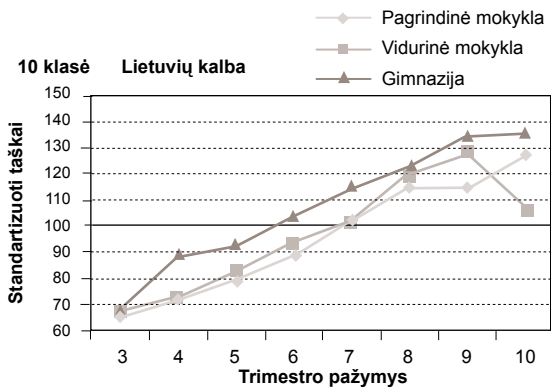

8 klasės mokinių paskutinio trimestro ar pusmečio matematikos pažymio sąryšis su testo rezultatais

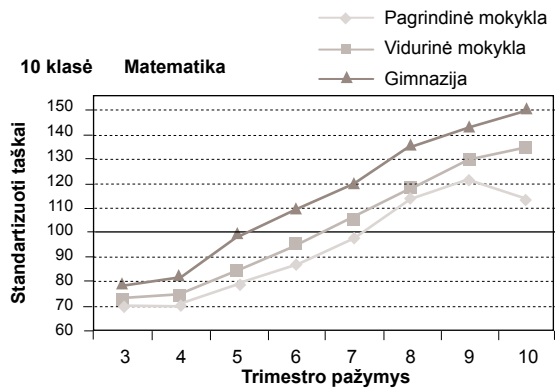

* 2007 m. buvo tirti 8 klasės mokinių pasiekimai, 2008 m. – 6 ir 10 klasės mokinių pasiekimai.

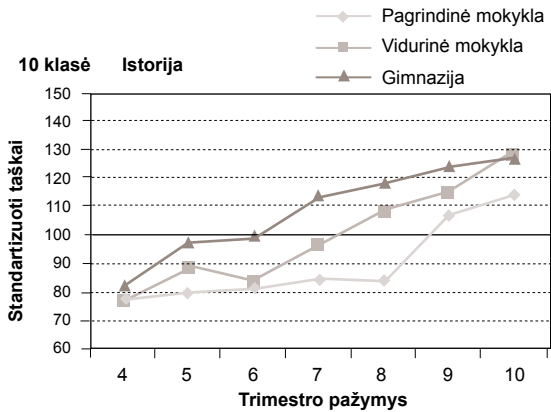
10 klasės mokinių paskutinio trimestro ar pusmečio lietuvių kalbos pažymio sąryšis su testo rezultatais

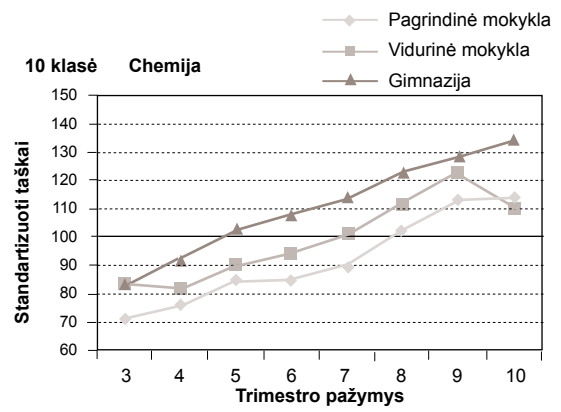
10 klasės mokinių paskutinio trimestro ar pusmečio matematikos pažymio sąryšis su testo rezultatais

10 klasės mokinių paskutinio trimestro ar pusmečio istorijos pažymio sąryšis su testo rezultatais

10 klasės mokinių paskutinio trimestro ar pusmečio chemijos pažymio sąryšis su testo rezultatais

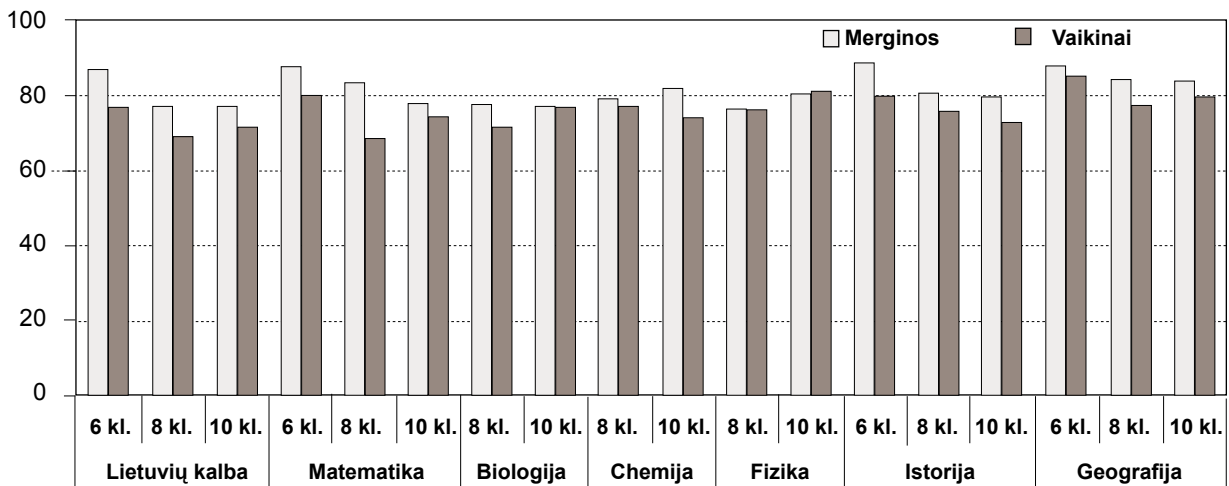

AR MOKINIAMS PAŽYMIAI RAŠOMI TEISINGAI?

Teisingas vertinimas ugdo mokinio pagarbą ir pasitikėjimą mokytoju, o tai savo ruožtu skatina mokinių siekti aukštesnių, geresnių mokymosi rezultatų, formuoja teigiamą požiūrį į patį mokymąsi. Nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų duo-

menys leidžia teigti, kad apie penktadalį mokinių nesijaučia esą vertinami teisingai (nesutinka su teiginiu, kad pažymiai mokykloje jiems rašomi teisingai). Berniukai ir vaikinai šiuo požiūriu jautėsi labiau nuskriausti nei mergaitės.

Mokinių, sutinkančių su teiginiu, kad jiems pažymiai rašomi teisingai, dalis* proc.

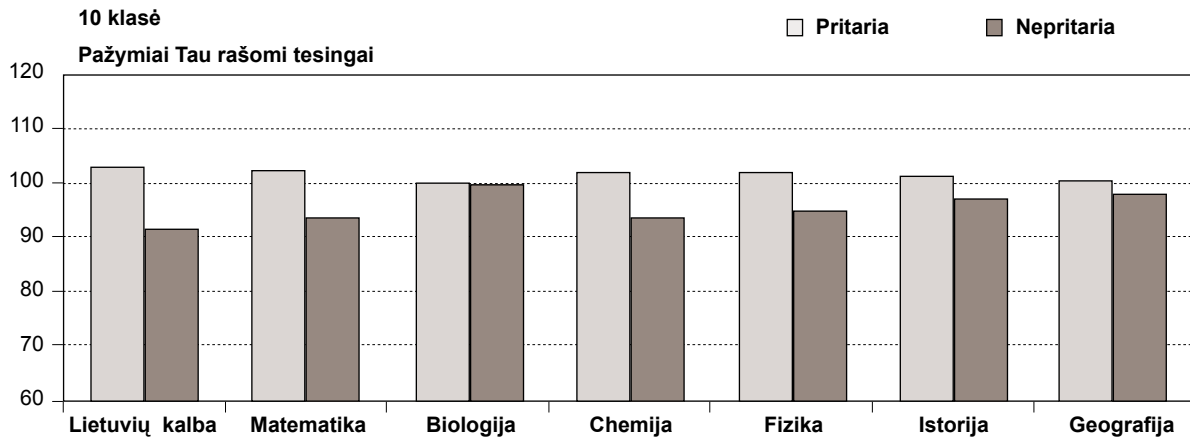

* 2007 m. buvo tirti 8 klasės mokinių pasiekimai, 2008 m. – 6 ir 10 klasės mokinių pasiekimai.

Tyrimų duomenys parodė ryšį tarp vertinimo „teisingumo“ ir mokinių pasiekimų – mokinių, teigusiu, kad jiems pažy-

miai rašomi teisingai, pasiekimai buvo aukštesni nei teigusiu priešingai.

10 klasės mokinių nuomonės, kad jiems pažymiai rašomi teisingai, ir jų testų rezultatų ryšys (2008)

KOKIŲ PRIEMONIŲ REIKĖTŲ IMTIS, KAD VERTINIMAS PAŽYMI AIS LABIAU PADĖTŲ MOKINIAMS MOKYTIS?

Tyrimų duomenys rodo, kad ugdymo kokybė labiausiai priklauso nuo tinkamo neformalaus formuojamojo vertinimo. Nuo formalaus vertinimo pažymiais kokybė priklauso daug mažiau.

Pažymiai taip pat gali atlikti formuojamojo vertinimo funkciją, jeigu į juos nežiūrima labai formaliai, jei mokiniams paaiškina, už ką jie rašomi ir kaip pagerinti savo pasiekimus. Mokiniai turėtų būti iš anksto supažindinami su mokymosi rezultatų vertinimo kriterijais. Tai leistų jiems geriau suprasti, ko iš jų tikimasi, į ką jie turėtų atkreipti dėmesį mokydami ir kas jiems pasisekė ar nepasisekė atliekant vertinimo užduotį.

Greta tradicinio vertinimo pažymiais turi būti plačiai taikomi ir kiti vertinimo būdai bei formos. Kad mokiniai išmoktų mokytis ir įsivertinti savo mokymosi rezultatus, jie turi aktyviau dalyvauti vertinimo procese. Savarankiškas mokymasis neįmanomas be gebėjimo įsivertinti, todėl kiekvienas mokinys turi išmokti įsivertinti savo mokymosi rezultatus.

Norint labiau suvienodinti vertinimą, reikia nuolatinio, nemažų išteklių reikalaujančio mokytojų kvalifikacijos tobulinimo ir aktyvaus dalykininkų tarimosi mokinių pasiekimų vertinimo klausimais. Taip pat reikalinga metodinė pagalba mokytojams – profesionaliai parengti vertinimo kriterijai ir įvairių lygių pasiekimų vertinimo užduotys.

Reikia tobulinti mokinių ir jų tėvų informavimo apie vertinimo rezultatus tvarką ir turinį. Mokiniai ir jo tėvams skirta vertinimo informacija turėtų būti perteikiama individualiai, detaliau aptariant atskiro mokinio mokymosi sunkumus ir galimybes, kartu su mokiniu ir jo tėvais planuojant tolesnį mokymą ir mokymąsi.

Gerinant mokyklos darbo kokybę itin daug dėmesio reikėtų skirti formuojamojo mokinių pasiekimų vertinimo (įskaitant atvejus, kai šiam vertinimui naudojami pažymiai ir testų rezultatai) tobulinimui. Vertinant realius mokinių mokymosi pasiekimus reikėtų remtis kuo patikimesniais sumuojamojo vertinimo rezultatais, neapsiribojant vien mokykliniais pažymiais. Vertinant mokyklos darbo kokybę svarbu atsižvelgti tiek į mokinių mokymosi rezultatus, surinktus iš įvairių šaltinių, tiek į kitus mokyklos darbą apibūdinančius rodiklius ir mokyklos kontekstą.

Vertėtų dar kartą apsvaistyti klausimą dėl dešimtbalės skalės pažymių „1–3“ rašymo. Praktikoje jie rašomi labai retai ir mokytojai jaučiasi nesaugūs rašydami šiuos pažymius. Tačiau pažymių „1“, „2“, „3“ nenaudojimas iškreipia dešimtbalę skalę ir bendrą pažymių pasiskirstymą. Reikėtų aiškesnių rekomendacijų dėl šių pažymių rašymo ir interpretavimo.

Naudoti šaltiniai

- Assessment Reform Group. Assessment for learning: 10 principles. 2010.
- Black P. J. ir kt. Working inside the black box: Assessment for learning in the classroom. 2002.
- Gender Differences in Educational Outcomes: Study on the Measures Taken and the Current Situation in Europe. 2010.
- Jucevičienė P. ir kt. Mokytojų didaktinės kompetencijos atitiktis šiuolaikiniams švietimo reikalavimams. Tyrimo ataskaita. 2005.
- Marzano R. J. Classroom assessments and grading that work. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development. 2006.
- Mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo samprata. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004 m. vasario 25 d. įsakymas Nr. ISAK-256.
- Nacionalinis mokinių pasiekimų tyrimas. 2007 m. Dalykinė ataskaita.
- Nacionalinis mokinių pasiekimų tyrimas. 2008 m. Dalykinė ataskaita.
- Petty G. Įrodymais grįstas mokymas. 2008.
- Vertinimas ugdymo procese. 2006.
- 2007–2008 m. vertintų bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės apžvalga // Švietimo naujienos, 2010, Nr. 1 (290).
- 2007–2008 metų nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų duomenų bazės.

TRUMPAI APIE TYRIMUS, KURIAIS REMTASI ŠIAME LEIDINYJE

Nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimai Lietuvoje pradėti vykdyti 2002 metais (2002–2006 metais jie buvo vykdomi kaip sudedamoji Švietimo ir mokslo ministerijos Mokyklų tobulinimo programos dalis, o nuo 2006 metų tęsiami įgyvendinant Švietimo ir mokslo ministerijos Valstybinę švietimo strategiją). Svarbiausiųjų uždaviniai yra: švietimo sistemos stebėseną (teikti išsamią ir patikimą informaciją apie bendrojo ugdymo raidą ir kokybę, analizuojant mokinių pasiekimų atitiktį Bendrųjų programų reikalavimams); mokymo ir mokymosi sunkumų nustatymas ir nagrinėjimas, mokymo ir mokymosi naujovių modeliavimas ir išbandymas. Nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimai atliekami cikliška: nelyginiais metais vykdomi 4 (10–11 m.) ir 8 (14–15 m.) klasių mokinių, o lyginiais metais – 6

(12–13 m.) ir 10 bei II gimnazijos (16–17 m.) klasių mokinių pasiekimų tyrimai. Nacionaliniams mokinių pasiekimų tyrimams atrenkama lizdinė atsitiktinė, reprezentatyvi mokinių (besimokančių bendrojo ugdymo lietuvių mokomąją kalbą mokyklose) imtis. Testavimo turinys sudaromas remiantis nacionaliniais dokumentais, reglamentuojančiais ugdymo turinį, t. y. Bendrosiomis programomis ir išsilavinimo standartais. Siekiant ne tik įvertinti mokinių pasiekimus, bet ir paaiškinti vienokius ar kitokius pasiekimų skirtumus, išanalizuoti pasiekimams įtakos turinčius veiksnius, tyrimų metu matuojami kintamieji, apibūdinantys mokinių socialinę kultūrinę aplinką, mokymosi aplinką (mokyklos ir klasės kontekstą), asmenines su mokymusi susijusias mokinių savybes ir vertybines nuostatas.

ŠVIETIMO PROBLEMOS ANALIZĖ – Švietimo ir mokslo ministerijos leidinių serija, skirta politikams, savivaldybių ir apskričių švietimo padalinių specialistams ir plačiajai visuomenei, nušviečianti kylančias ir sprendžiamas švietimo problemas.

Serijoje „Švietimo problemos analizė“ pateikiama glausta, konkreti ir aktuali švietimo sistemos funkcionavimo problemų analizė. Gali būti analizuojamos įvairios švietimo problemos: įvardijama ir aprašoma pati problema; aptariami klausimai, susiję su svarbių problemų sprendimu; siūlomi ir aptariami nauji iššūkiai švietimui; trumpai aprašomi konkretūs švietimo tyrimų rezultatai ir atradimai.

Pasiūlymus, pastabas ar komentarus prašome siųsti Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų biuro vedėjui Ričardui Ališauskui (ricardas.alisauskas@smm.lt).

Analizę parengė Ugdymo plėtotės centro direktoriaus pavaduotojas dr. Pranas Gudynas ir Ugdymo plėtotės centro metodininkės dr. Daiva Bigelienė, Janina Dargytė, Eglė Uginčienė.

VERTINIMO PROBLEMATIKA PAGRINDINIO UGDYMO PAKOPOJE: UŽ KĄ RAŠOMAS PAŽYMYS?

Redaktorė *Mimoza Kligienė*

2011-06-22. Tir. 1 700 egz.
Išleido Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos
Švietimo aprūpinimo centras, Geležinio Vilko g. 12, LT-01112 Vilnius
Maketavo ir spausdino UAB „Lodvila“, Sėlių g. 3A, LT-08125 Vilnius

ISSN 1822-4156